

Udelenie Ceny Daniela Rapanta Stanislavovi J. Kirschbaumovi

V roku 1995 zriadil Historický odbor Matice slovenskej (HO MS) Cenu Daniela Rapanta ako svoje najvyššie ocenenie, ktorým – podľa štatútu ceny – oceňuje prínos k rozvoju historických vied a zásluhy o poznanie slovenských dejín a života Slovákov doma i v zahraničí. Cenu je možné každoročne udeliť jednému alebo dvom historikom (slovenským občanom i cudzím štátnym príslušníkom), a to buď za celoživotné dielo, alebo za syntetizujúci pohľad a významné prehĺbenie poznatkov o slovenských dejinách. Po prvýkrát sa cena udeľovala v roku 1997 v rodnom meste Daniela Rapanta Holíči a dostali ju Vendelín Jankovič a Belo Polla. Odvtedy sa medzi jej nositeľov zaradila plejáda najvýznamnejších slovenských historikov, medzi nimi Richard Marsina, Vincent Sedlák, Ladislav Deák, Titus Kolník, Ľudovít Haraksim, Jozef Šimončíč, Július Bartl či Matúš Kučera.

Dňa 16. júna 2022 rozhodol výbor HO MS na svojom zasadnutí udeliť Cenu Daniela Rapanta profesorovi Stanislavovi J. Kirschbaumovi, historikovi slovenského pôvodu žijúcemu v Kanade, za jeho celoživotné dielo, v ktorom mal dôležité miesto výskum slovenských dejín a sprostredkovanie jeho výsledkov zahraničným záujemcom. Slávnostné odovzdanie Ceny Daniela Rapanta sa uskutočnilo 20. septembra 2023 v priestoroch Martinea v Bratislave. Stanislav J. Kirschbaum bol so zhromaždenými hosťami v spojení prostredníctvom online spojenia. Akt odovzdávania ceny otvoril predseda HO MS Ivan Mrva. Vyzdvihol, že laureát v plnej miere spĺňa kritériá, na základe ktorých sa cena udeľuje. Následne členka výboru HO MS Beáta Katrebová predniesla laudáciu na oceneného, v ktorej predstavila jeho životné osudy a predovšetkým bohatú vedeckú, publikačnú a pedagogickú činnosť (príloha č. 1). Po jej príhovore Ivan Mrva symbolicky odovzdal Stanislavovi J. Kirschbaumovi Cenu Daniela Rapanta. Na záver sa laureát vo svojom príhovore (príloha č. 2) poďakoval Historickému odboru Matice slovenskej za udelenie ceny.

Ivan A. Petranský

Príloha č. 1

Laudácia Beáty Katrebovej Blehovej na počesť Stanislava J. Kirschbauma prednesená počas udeľovania Ceny Daniela Rapanta

Stanislav J. Kirschbaum sa narodil 6. augusta 1942 v Bratislave. Krátko po narodení sa rodičia presťahovali do švajčiarskeho Bernu, kde jeho otec, Jozef M. Kirschbaum, bol vymenovaný za vyslanca Slovenskej republiky pri švajčiarskej vláde. Základnú školu začal navštevovať v Ženeve, pokračoval v Ostii v Taliansku a od roku 1949 v Kanade. V čase dospievania ovládal tri jazyky: slovenčinu, francúzštinu a taliančinu, neskôr pribudla angličtina. V tom čase žil spolu s rodičmi a súrodencami v Montreale. Absolvoval strednú školu kardinála Newmana. Keď sa rodina v roku 1957 presťahovala

do Toronta, dokončil stredoškolské vzdelanie na De La Salle College „Oaklands“. Zapísal sa na štúdium politológie najprv na Torontskej, neskôr na Ottawskej univerzite. Keď v roku 1964 ukončil štúdium na Ottawskej univerzite, získal zlatú medailu fakulty sociálnych vied za vynikajúce študijné výsledky. Zapísal sa aj do Kráľovského kanadského letectva, slúžil ako dôstojnícky kadet a po ukončení štúdia bol vymenovaný do hodnosti dôstojníka letectva.

Pre štúdium slovenských reálií sa rozhodol počas postgraduálneho štúdia na Torontskej univerzite, na ktorej získal v roku 1966 titul magistra filozofických vied a v roku 1968 diplom z ruských a východoeurópskych štúdií. V roku 1966 na základe štipendia francúzskej vlády pokračoval v univerzitnom vzdelaní v Paríži, kde sa zapísal na doktorandské štúdium na Fondation Nationale des Sciences politiques na Parížskej univerzite. Jeho doktorandskú prácu viedla profesorka Hélène Carrère d'Encausse, členka Francúzskej akadémie vied. Doktorandská práca s názvom *Le Stalinisme et la Tchécologne* (Stalinizmus a Československo) sa venovala česko-slovenským vzťahom v období rokov 1945 – 1968. Doktorát získal v roku 1970 s vyznamenaním *summa cum laude*. Doktorandské štipendium kanadskej vlády mu umožnilo dokončiť výskum pre dizertačnú prácu v západonemeckom Mníchove, kde študoval aj nemčinu.

Akademickú kariéru začal profesor Kirschbaum v roku 1969 na Kráľovskej univerzite (Queen's University) v Kingstone. Nasledujúci rok prešiel na Yorskú univerzitu v Toronte. Dvojazyčné prostredie na Glendon College mu umožnilo vyučovať kurzy medzinárodných štúdií v angličtine a francúzštine. Ako hosťujúci profesor pôsobil na Université Laval, Université de Montréal a na Trnavskej univerzite v Trnave. V rokoch 1981 – 1982 bol vybraný na kurz pre nadriadených dôstojníkov v National Defence College of Canada (Národná vojenská akadémia Kanady). Po päťdesiatich troch rokoch univerzitnej kariéry odišiel v júni 2022 do dôchodku.

Oficiálny životopis Stanislava J. Kirschbauma má vyše 70 strán a uvádza sa v ňom množstvo štipendií a výskumných grantov. Jeho vedecké publikácie v angličtine, vo francúzštine, v nemčine a slovenčine, ako aj recenzie kníh, odborné články a verejné prednášky popri rozhlasových a televíznych vystúpeniach v Kanade boli jedným z dôvodov, prečo bol v roku 2002 zvolený za člena Kanadskej kráľovskej spoločnosti, čo je najvyššie vyznamenanie, ktoré Kanada udeľuje svojim akademikom, výskumníkom a vedcom. Francúzska vláda mu v roku 1995 udelila titul Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques za jeho prácu pri rozvoji vedeckých vzťahov medzi Francúzskom a Kanadou v oblasti strategických štúdií, kde je uznávaný aj ako odborník na strednú Európu. V súčasnosti má na svojom konte 12 samostatných a editovaných monografií, 96 odborných článkov v angličtine, vo francúzštine, v nemčine a slovenčine, 86 článkov popularizačného charakteru, 210 recenzií, 127 odborných článkov a viac ako 75 verejných prednášok, ako aj 236 rozhlasových a televíznych vystúpení.

Hoci šírka tém slovenských dejín a politiky, ktoré skúmal, je impozantná, jeho miesto v slovenskej historiografii a vôbec v slovenských dejinách zabezpečuje jedna z jeho monografií *A History of Slovakia. The Struggle for Survival* s knižným vydaním v roku 1995 a druhým vydaním v roku 2005. Ide o vôbec prvé slovenské dejiny od najstarších čias

po vznik druhej Slovenskej republiky, napísané v inom než slovenskom jazyku. Kritikou dobre prijatá kniha je významným vedeckým dielom a západnému čitateľovi ponúka nielen politické dejiny Slovenska, ale opisuje aj kultúrny, hospodársky a sociálny vývoj jeho obyvateľstva v priebehu storočí. Matica slovenská ocenila v roku 1995 publikáciu udelením pamätnej medaily. V roku 1999 vydal ďalšiu prvotinu v angličtine, *Historický slovník Slovenska*, tretie vydanie vyšlo v roku 2014. Táto publikácia zabezpečuje v spoločenských vedách Slovensku miesto medzi významnými referenčnými dielami. V roku 2008 mu Trnavská univerzita udelila jubilejnú medailu za prínos pre univerzitu.

V rokoch 1980 – 2010 pôsobil profesor Kirschbaum vo funkcii tajomníka Medzinárodnej rady pre stredoeurópske a východoeurópske štúdie a v rokoch 1995 – 2015 bol spolupredsedom Francúzsko-kanadskej spoločnosti strategických štúdií. Od roku 2021 je členom redakčnej rady *Canadian Slavonic Papers/Revue canadienne des slavistes*. Je tiež predsedom redakčného výboru dvojtýždenníka *Kanadský Slovák* a bol predsedom organizačného výboru oslavy 75. výročia založenia Kanadskej slovenskej ligy. V roku 2022 sa stal členom redakčnej rady novozaloženého *Slovenského časopisu historického*.

Profesor Kirschbaum je otcom a starým otcom troch dcér a šiestich vnúčat. Oblubuje divadlo, operu, detektívky a šport, najmä tenis. V roku 2022 pri príležitosti krásneho životného jubilea Výbor Historického odboru Matice slovenskej udelil profesorovi Stanislavovi J. Kirschbaumovi Cenu Daniela Rapanta.

Príloha č. 2

Pod'akovanie Stanislava J. Kirschbauma za udelenie Ceny Daniela Rapanta

Vážený pán predseda, drahí priatelia na Slovensku a v zahraničí,

je mi veľkou ct'ou prijať Cenu Daniela Rapanta, ktorú udeľuje Matica slovenská. Tento pocit vychádza v prvom rade z toho, že cenu udeľuje Matica, inštitúcia, ktorá zohrala a zohráva, od svojho založenia v roku 1863, a dokonca aj v dobe svojho zákazu v rokoch 1875 – 1919, kľúčovú úlohu v živote slovenského národa. Bola a zostáva do dnešných dní ochrankyňou slovenskej kultúry vo všetkých jej formách, spájajúc súčasnosť s minulosťou svojou vydavateľskou, kultúrnou a sociálnou činnosťou, dohliadajúc na to, aby hodnoty a idey, ktoré podporujú národného ducha a sociálnu súdržnosť, neboli prehliadané alebo zabudnuté, obzvlášť v období, keď sa spoločenské a politické sily snažia nasmerovať slovenskú spoločnosť iným smerom. Matica naplňala a naplňa svoju misiu, zdôrazňujúc výnimočnosť, intelektuálnu česť a vnímavosť. Matica nie je, ako tvrdia niektorí jej kritici, ideologicky inšpirovanou inštitúciou, ale inštitúciou, ktorá načúva a počúva hlas Slovákov a Sloveniek. Cena Daniela Rapanta oceňuje prínos k formovaniu tohto kolektívneho hlasu, plne v duchu misie Matice slovenskej.

Druhým dôvodom, pre ktorý si tak vážim toto ocenenie, je jeho význam. Štatút Ceny Daniela Rapanta zdôrazňuje, že cena „oceňuje prínos za rozvoj historických vied, za zásluhy o poznanie slovenských dejín a života Slovákov doma i v zahraničí“. Ak sa môžem zamyslieť nad svojím vlastným bádáním a publikačnou činnosťou venovanou životu a histórii slovenského národa, mám pocit, že som sa snažil, v rámci svojich možností, o naplnenie oboch kritérií. Mám pocit, že hádam to druhé kritérium je výraznejšie.

Hoci som sa narodil na Slovensku, vzdelanie som získal na Západe a bolo mi zrejme už od mojich univerzitných štúdií, že západná veda mala značné medzery vo vedeckom výskume a publikačnej činnosti o Slovensku a Slovákoch. Svoju akademickú kariéru som preto zasvätil vyplneniu tejto medzery. Som hrdý, že moja kniha *A History of Slovakia. The Struggle for Survival*, vydaná v roku 1995 a neskôr aj v druhom vydaní v roku 2003, je prvou komplexnou históriou Slovenska v neslovenskej jazykovej mutácii. A pokiaľ ide o môj prínos k rozvoju historických vied, dúfam, že je zrejmy z mojej identifikácie hlavnej línie slovenskej minulosti i súčasnosti, totiž, zápasu o prežitie. Zváženie a ocenenie presnosti môjho vedeckého prístupu a vernosti musím prenechať iným. Chcel by som poďakovať Dr. Beáte Katrebovej Blehovej za ocenenie mojej práce v jej *laudacio*.

Daniel Rapant bol nepochybne najvýznamnejším slovenským historikom dvadsiateho storočia. Mnohí pokračovali v jeho intelektuálnom odkaze, napríklad Richard Marsina, Jozef Šimončič a, samozrejme, František Hrušovský, na počesť ktorého sa koná dnešný seminár. Som presvedčený, že je mimoriadne šťastným rozhodnutím udeľovať medailu s menom Daniela Rapanta ako ocenenie vedeckého prínosu. Vaše rozhodnutie vyznamenať ma touto Cenou ma naplňa hrdosťou a pokorou. Dovoľte mi poďakovať sa vám z celého srdca.